

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Ethica Symbolica E Fabularum Umbris In Veritatis Lucem
Varia Ervditione Noviter evoluta**

Pexenfelder, Michael

Monachii, 1675

Ethicè.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68709](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68709)

(Holofernem) filii Titan. Et Job. ult. Pro cornu sibi, quod erat nomen filiae Job, Septuaginta vertunt: *Cornu Amalthea*, id est, Cornu copiosum, dives, rerum omnium affluentiam abundans. Sapienter advertunt Expositores, cum Scriptura Cornucopiae, Sirenum, Orionis, Lamiarum, aut Gigantum mentionem facit, tantum utilitatem illis fabulis significari, non verò falsitatem ullam nobis propinari. Quod suo modo ego de hac Ethica Symbolica intellectum velim, & in praefatione, pluribus monstravi.

SYMBOLUM XCVIII.

Vulcanus, ignis deus.

Ex Variis.

Ethicè.

1. Quid sit lampada tradere.
2. Fabrorum labor, & eius expositio Ethica.
3. Opifices industrii. Imperiti & improbi.
4. Vulcanus caelo & convivio deorum exclusus, quid indicet.
5. Cæcus amor nubentium.

Vulcanus, teste Servio dictus est, quasi *Vulcanus* quod flamma per aërem volet. Varro autem à majore vi ignis & violentia hoc ipsum accepisse nomen tradit. Appellatus etiam est *Mulciber* à mulcendo ferro: mulcere enim, inquit Festus, est mollire, sive lenire. Ex diis etiam hic deus est ortus, Jovis quippe & Junonis filius, quem parentes ob deformitatem caelo dejecerunt in *Lemnum* *Ægæi* maris insulam, ubi ab Euryone, *Oceani* filia, & *Thetide* nutritus est; vel, ut aliqui volunt, à *smis*. Eo autem casu, quo ex olympo decidit, fregit pedem, & claudus est factus. Officinam habet in memorata insula una cum *Cyclopibus*, ministris suis. In *Ætna* quoque montis cavernis subterraneis, perpetuo exstantibus igne: itémque in *Lipara*, una ex *Æoliis* insulis, ferrum, ad incudem cum operis suis fabrilibus exercet. Virgilius eius laboribus, *Hieram* insuper insulam, Siciliæ proximam, *Ætnæque* & *Liparæ* vicinam attribuit. 8. *Æneid.*

Quam subter specus, & Cycloperum exesa caminis
Antra *Ætnæ* tonantæ validisque incudibus ictus

Auditi

Auditi referunt gemitum : striduntque cavernis.
 Stricturæ chalybum, & fornacibus ignis anhelat:
 Vulcani domus, & Vulcania nomine tellus.

Dei huius, operarii focii, immani sunt robore & lacertis validissimis præditi, de quibus Maro loc. cit.

Ferrum exercebant vasto Cyclopes in antro
 Brontesque, Steropesque, & nudus membra Pyracmon.

Quid cuderint, nomina ipsorum docent. Nam *Brontes* à tonitru dictus est, ἀπὸ τῆς βροντῆς. *Steropes* à fulgetro, παρὰ τῆς στεροπῆς. *Pyracmon* ἀπὸ τῆς πυρῆς, καὶ ἀκμῶν, ab igne & incude. Eorum officia idem Poëta ibidem prosequitur

----- alii ventosis follibus auras
 Accipiunt, redduntque: alii stridentia tingunt
 Æra lacu: gemit impositis incudibus antrum.
 Illi inter sese multa vi brachia tollunt
 In numerum, versantque tenaci forcipe massam.

Est autem Vulcanus deus fabrorum, & faber deorum, qui Jovi fulmina, diisque cæteris arma adversus gigantes cælo imminentes fabricavit. Ad mensam tamen deorum, credo propter deformitatem & fuliginem non est admissus. Quin etiam, cum Minervæ nuptias expetiisset, repulsam inhonoram tulit. Virgilius eclog. 4.

Nec deus hunc mensâ, dea nec dignata cubili est.

Tandem nescio quâ fortunâ uxorem nactus est Venerem, quam in flagitio cum Marte deprehendisse, & ambos adamantinis catenis colligasse, alibi diximus. Cæterum quidquid artificiosè ex metallo fuit unquam fabricatum, ad hunc autorem refertur. Quo in genere sunt Monile Hermiones, Menelai filia, Corona Ariadne, Currus Solis & Martis, Palladis Ægis seu Clypeus, Achillis & Æneæ arma, aliæque eius opera non pauca. De fulminis prociusione Virgilius loc. cit.

Tres imbris torti radios, tres nubis aquosæ
 Addiderant: rutili tres ignis, & alitis Auftri.
 Fulgores nunc terrificos, sonitumque metumque
 Miscebant operi, flammisque sequacibus iras.

Ubi, ut hoc παρόργως inseram, innuit Poëta toto anno jaci fulmen maximè in plagis calidioribus: nam per has periphrales ostendit anni tempora, quæ & quatuor esse, & ternos menses habere, manifestum est. Unde dicit *tres imbris torti radios*, hoc est, grandinis, scilicet imbris con-

H h h 2

stricti

stricti & coacti in grandinem, quæ abundat per *Hiemem*. Deinde *u-
bis aquosa*, id est, *Veris*, quo tempore frequentes sunt pluvia. Addit,
rutili tres ignis, hoc est, *Astatis*. Et *alitis Austri*, hoc est, *Autumni*,
quo ventorum crebra sunt flamina. Hæc Servius.

Celebrabantur olim in honorem Vulcani, certamina currentium
cum accensis facibus, quæ dicebantur *Lampadophoria*. Erat horum cer-
taminum consuetudo, ut currentes summo studio conarentur accensas
faces ad metam usque deferre; at cui fax esset extincta, ille cum infamia
cessabat à cursu. Siquis autem cum accensa face fuisset à sequente supe-
ratus currendo, lege certantium cogebatur sequenti lampadem accensam
tradere, quam rem indicavit Lucretius, lib. 2. ita scribens:

Et quasi cursores vitæ lampada tradunt.

Ethica.

I. (a) Siquis rectè consideret, huic certamini simillima videbitur vita
mortalium. Nam juxta adagium *lampada* dicitur *tradere*, qui dece-
dentes, quasi successione, partes suas alius in alium transferunt. Illu-
stratur hoc ex proverbii Salomonis c. 20. *Qui maledicit patri suo &
matri, extinguetur lucerna ejus in mediis tenebris*. Est enim lucerna seu
lampas Symbolum vitæ, famæ, nominis, gloriæ. In vitæ hujus stadio
omnes decurrimus; faces, quas tenemus manibus, & alter alteri tradi-
mus, sunt opes, honores, & spiritus, quem ducimus. Hunc censentur
à parentibus accipere liberi, dum ipsis post Deum vitæ sunt aucto-
res: & hi iterum abibunt è vivorum curriculo, & post se natos relin-
quent. Idem accidit in honorum & divitiarum catadromo; postquam
perventum est ad votorum metam, jubet mors vasa colligere, & facem
nominis illustri cum funebri tæda permutare. Succedunt in avitam vel
gloriam, vel opulentiam heredes, & post aliquot annos in hoc vitæ sta-
dio decursos, committunt lampadem nepotibus. Et quia lucerna ac
lux Symbolum est lætitiæ, prosperitatis, & felicitatis, juxta illud Jobi
c. 18. *Quando splendebat lucerna ejus super caput meum, & ad lumen
ejus ambulabam in tenebris*, id est, quando prospera utebar fortuna,
quando copiosus eram, felix & fortunatus: Ideo lucerna *maledici* in
parentes, extinguitur in tenebris, cum in impietatis pœnam Deus illi
prosperitatem adimit, eamque commutat in calamitatem, & felicitatem
in infelicitatem; dum scilicet efficit, ut omnia ei cadant infeliciter,

ac

(a) Quid sit lampada tradere.

ac in caput maledicum resulent, quod patri suo insultare non est verum. *In tenebris ergo, id est, per tenebras, cum scilicet gravissimæ tenebræ eum obruent; id autem fit, tum in morte, quæ omnem claritatem & felicitatem impiorum tollit; tum in tempore vitæ, quo divina ultio, quæ per tenebras significatur, eum persequitur. Contrâ de justo dicitur; Orietur in tenebris lux tua, & tenebræ tuæ erunt sicut meridies.* Isa. 58. Sed propiùs ad Vulcanum. Consentur cum ardenti face spatium vitæ decurrere, qui bonis artibus & morum honestate præditi, transigunt vitam sine labe, & optima prælucent exempla aliis. Turpiter facem extinguunt, qui in vita nihil egerunt aliud, quàm ut dicerentur vixisse; vel qui initio curriculi, putâ, in teneriore atate præclara specimina dederant indolis, sed in procurfu annorum hanc lampadem fœdis extinxerunt vitiis. Geminas, ternasque aut plures in cursu accendunt faces, qui alios sapientia & virtute longissimè antecellunt. Tradunt autem, decursò spatio, lampadem aliis, qui post se relinquunt discipulos, filios, heredes, iisdem artibus & vitæ probitate imbutos. Et hoc dicebant veteres *λαμπάδων*, lampadem ferre, quod fieri solebat in Promethæis, in Vulcaniis, & Panathenaicis (Minervæ institutis à Theseo ludis, Latine Quinquatriis) In his tribus ludis currentes facem gestabant: de his Chiliastes. Creditur Prometheus primus hoc ludorum genus instituisse, hunc quidem ad modum: ut facem defatigatus proximo in manum daret; is autem defessus alii, ac deinceps alius alii, Successione tradebant invicem (Historiæ, seu fabulæ Promethææ quasi simulacrum representantes) quasi ejus ferulam ventilantes, quâ cœlestem ignem exceperat, ne rursus extingueretur, perpetuo motu illam jactando. Itaque *lampadem tradere* dicitur, qui jam vel delassatus, vel emeritus, in alios munus gerendum abs se transfert. Et invicem consentur lampada tradere, qui, quod ait Terentius, tradunt operas mutuas, & aliis alii vicissim suppetias ferunt. Hæc ille.

II. (b) Fabrorum omnium Præses est Vulcanus, quos graphicè depingit Siracides c. 38. *Faber, inquit, ferrarius sedens juxta incudem, & considerans opus ferri: vapor ignis urit carnes ejus, & in calore fornacis concertatur. Vox mallei innovat aurem ejus, & contra similitudinem vasis oculus ejus. Cor suum dabit in consummationem operum, & vigiliâ suâ ornabit in perfectionem.* Primò sedet juxta incudem, magister operis, forcipibus tenens, versansque ferrum supra incudem, ut à ministris malleo ferriatur, & ad ejus libitum efformetur. Deinde *considerat opus ferri.*

H h h h 3

ri.

(b) Fabrorum labor.

ri. Nam artificis est scire, quale & qua ratione opus sit faciendum. Tertio, vapor ignis urit carnes ejus. Est namque fabri ferrarii, posse ignem pati. Hinc Vulcanus dicitur deus ignipotens. Quarto, in calore fornacis concertatur. Certat enim faber contra calorem ignis, contraque ferri duritiem, ut illud igniat, ignitumque crebris malleorum ictibus molliat & figuret. Unde Virgilius.

----- Multa vi brachia tollunt
In numerum.

Quippe ad artem pertinet, sic vibrare malleorum ictus, ut ad mensuram incudem pulsant. Certè à fabricorum numerosis ictibus Pythagoras proportionem Musicam invenisse fertur. Unde quintò dicit Siracides: *Vox mallei innovat aurem ejus.* Id est, novis & repetitis malleorum pulsibus ac sonoribus feriuntur aures fabri, dissiliantibus interea scintillis, & sonitu concentum quendam fabrilem edente. Sextò, *contra similitudinem vasis oculus ejus.* Faber enim sæpius exemplar, ideam, & typum operis formandi inspicit. Denique, *cor suum dabit in consummationem operum*, ut scilicet rectè perficiat, quod sibi laborandum sumpsit. (c) *Ethicè* docemur 1. Nihil esse tam durum, tam asperum & arduum, quod non constans labor evineat. 2. Incus sub crebris malleorum ictibus perstans & perdurans, designat constantiam in malis incumbentibus. Unde proverbium in undique pressos: *inter malleum & incudem versari.* Hinc emblemata *Incus*, & juxta *malleus*, cum lemmate: *durobo*, nempe inter adversa. Et Græcorum adagio fertur.

Ἄκρον μέγιστος ἔ φοβείται τὸς ψόφος.

Incus maxima non metuit strepitus.

Excelsus animus non commovetur minis, aut fortunæ sævientis procellis; sicut incus non mollescit, etsi super eam tonitrua, fulminaque procudantur à Cyclopibus. Et ipsi grandium malleorum & malorum ictus dum sonorum edunt concentum, ostendunt, animo non tantum forti, sed & hilari adversa esse patienda. 3. *Eandem* dicuntur *incudem tundere*, qui indefatigabili assiduitate in operis alicuius studio perseverant. Convenit etiam in magistros litterarum, quibus sine fine eadem sunt inculcanda pueris, ut hæreant. 4. *Malleus* cum inscriptione: *ut eudam, ante eudar*; significat, eos, qui aliis rectè imperare, aut formare alios velit, debere prius ipsos formari, & imperium ferre. 5. Apud Ciceronem dolere se ajebat Cato, si quando opificum, quales sunt imprimis fabri, antelucanâ victus esset industriâ. Idem Cicero 4. Tuscul. quatt.

de

(c) *Ethica expositio laboris fabricæ.*

de Demosthene affirmat. Id quod litterarum, studiosis sapius inculcandum. Quos non pigebit, juxta adagium *incudi reddere*; id est refingere, mutare, corrigere, & iterum ad limam revocare, quidquid perfunctoriè scriptum aut dictum fuit. Horatius:

Et malè tornatos incudi reddere versus,

6. Discant liberalium artium Clientes, quàm nullus labor subterfugiendus sit, ut sapientia comparetur; si mechanici opifices tantum sudoris lucrando pani quotidiano impendunt. Et tamen sua sorte contenti vivunt, felicesque se putant, si vires & robur suppetant ad incudem pulsandam. Nimirum ut rosa, flos omnium gratissimus, de spinis nascitur; sic è tristibus & asperis, laboris fructus capitur jucundissimus. Quàm indignum est igitur, eos otio & inertia deditos esse, qui labore minimè operoso, sine lacertorum contentione, sine grandium malleorum vibratione possent sapientiæ laudem, felicitatem vitæ, claritatem nominis, gloriam posteritatis adipisci!

III. Notanda sunt illa Vulcani apud Maronem loc. cit. verba.

----- nunc viribus usus,

Nunc manibus rapidis, omni nunc arte magistra;

Præcipitate moras. Nec plura effatus: at illi

Ocyus incubuere omnes, pariterque laborem

Sortiti.

(d) Habes hîc exemplum tam magistri, laboris socios acriter adhortantis, quàm operarum dicto mox audientium, strenuèque imperata facientium. Putent hoc sibi dictum opifices, quibus non satis est vires omnes contendere, nisi accedat *ars magistra*, ita, ut opus ipsum loquatur artificem: nam veteri dicto: *Quod ex arte non fit, laude caret sua*. Interest reipublicæ, quales opifices in civitatem recipiantur: quidam enim laborant affabrè, scitè, venustè, politè, solerter, operosè, probè & pretio parabili; alii infabrè, inscitè, impolitè, futiliter, perfunctoriè, levique brachio: & tamen non verentur plus justò & æquò petere & exigere. (e) Quorum aliqui helluones, gulones, decoctores, lucellum diebus operariis acquisitum, diebus feriatis computando absumunt. Hujusmodi homunculi tantùm abest, ut summo manè, aut medio noctis abacto, cum Vulcano opera ad fabrilia surgant; ut non rarò crapulam in multam exhalent diem, lurcones potius, quàm lucriones, improbissimi; qui post abliguritam pecuniam, post exinanitos oculos, domum reduces è cauponis, inflatum cibo potuque stomachum exonerant

in

(d) Opifices industrij. (e) Opifices improbi.

in uxorem & liberos; inque obvios clamoribus, furiis, minis, verberibus debacchantur; magis Lyæum, quàm Vulcanum in cornu gerentes. Nec pauci horum inveniuntur contribulium, qui Vulcanum in hoc uno gnaviter imitari satagunt, quod Virgilius de illo scribit. Nimirum ubi Venus in officinam ferrariam venit, & niveos in amplexum lacertos obtulit fabro, continuò is cerà mollior, opera incepta relinquit, & socios quoque hortatur:

Tollite cuncta, inquit, cœptosque auferte labores.

Sic istæ viles animæ, ubi congerronum aliquis ad officinam accerserit, & vel chartulas pictas, vel cyathum Baccho, coctave spumantem Cerere ostenderit; vel blandior aliqua *Nisa* in conspectum *Mopsi* venerit, relictis Jovis & Martis ministeriis (quod Vulcanus fecit) hoc est, locatis & conductis laboribus in longum dilatis, ad oblata se gaudia convertunt, & tabernam fabrilem cum vinaria commutant: mentiendo, de die in diem procrastinant tam opera faciendâ, quam operum promissa præstanda. Et hinc est, quòd non Vulcanus tantum claudus sit, sed ii quoque, qui Vulcani artem factitant; & præter hos, qui ad minorum deorum tribus pertinent, ut sunt Sutores, Sartores, horumque similes; qui juxta Plautum, claudicant, si non pede, certè lingua, quam in perjurâ venalem habent. Quorum opus ac labor sæpius tam est perfunctorius, rudis, atque inscitus, ut meritò dici possit *claudicare*.

IV. Vulcanus summo deo, summæque dea natus, deæque superbissimæ, *Veneris*, maritus, cur non est ad deorum epulas; & quòd amplius est, cur tantorum parentum proles è cælo præcipitata? Responso suppetit non una: expediam paucis. (f) Vulcani dejectio patrio ex olympo significat, heroum quoque filios esse noxas, quòd alibi explicamus. Deinde deformem, hoc est degenerem moribus prolem è censu liberorum & heredum expungendam. Tertio, aliquando à parentibus liberos, tanquam ignobiles, & claustris abduendos eliminari; qui tamen non ideò dii & divi esse desinunt, etsi vilibus ministeriis cum Vulcano addicantur. Quarto, Vulcanus claudicans ex casu, dicere potuit, quòd Lacon ille in prælio enervatus crure altero, se ad singulos passus meminisse virtutis in bello ostensæ, Vulcanus verò stirpis suæ è cælo ductæ, aut: non suo, sed parentum se vitio claudicare. Sed quid? Vel propter uxorem, scilicet *Venerem*, mernisset Vulcanus epulis accumbere Divum. Notate hoc opifices, quicumque uxores ambitis, patrimonium suum in vultu & veste circumferentes; felices vos putatis, si Cyclops ali-

(f) Vulcanus epulo deorum & cælo exclusus, quid significet.

quis Polyphemus, aut, quod in hoc symbolo tractamus, Vulcanus fuligine obsitus *Galateam* quampiam venustiore domum duxerit. Nolite superbire; ubi prima nuptiarum blandimenta elanguerint, pro Venere habebitis multorum liberorum matrem, quæ Jovis filium, faciet Iri, Codrique nepotem; tot murium patrifamilias, aridus erit rodendus panis, & frigente foco, dura toleranda paupertas.

V. (g) Et quid est, quod Venus dearum pulcherrima nupserit claudo, & atrore squalenti fabro? Nempe cæcus est amor; sine oculis capit amantes. Nam oculi, quos Cypris habet, non sunt oculi, sed oculorum spectra. O quoties cum risu nox conjunxit, quos sibi mutuò dies sero cum gemitu ostendit! Coaluit in tenebris infausta copula, quam nullæ dissolvent in sole querimonix. Et si tam infelix maritus obtrigit Amorum matri, quidquid melius sperent ejusdem gynæcei nymphæ? Quamquam excusari possit dea, quæ magis videtur ingenium mariti, quàm formam in consilio habuisse. Quid si ad has nuptias Venerem etiam permoverit præstantia generis? Vulcanus enim erat Jovis & Junonis filius; scilicet ut jubar minores stellas obtegit, sic prosapia claritas non raro præstringit oculos, ut vitia corporis, animique cerni non sinat; *placet simius in purpura*. Habent etiam, quod discant hinc illi, qui nobili sati stirpe, nihil dignum gerunt suo stemmate. Nam ad quid genus illustre, quid origo cœlestis, qualis Vulcani fuit, si *claudicet* virtus, si claritudini generis aspergatur pessimorum fuligo morum?

Salsè de imparitate nupturientium Epigrammaticarius lib. 9. epig. 4.

In Paullam.

Nubere vis Prisco, * non miror, Paulla, sapisti:

Ducere te * non vult Priscus: & ille sepit.

Et libro 8. epigr. 12.

Ad Priscum.

Uxorem quare locupletem ducere nolim,

Quæritis? uxori nubere * nolo mea.

Inferior matrona suo sit, Prisce, marito:

Non aliter fuerint femina, virque pares.

Iiii

SYM-

(g) Cæcus amor nubentium. * Diviti. * Infamem. * Nolo subjeci uxori, qua propriè nubere dicitur: vir autem ducere.